

Nr 278.

Av herr **Persson** i Undersvik, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående värtjänstutbildning för skolungdom.

I Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående värtjänstutbildning för skolungdom framhåller departementschefen att de yttranden, som från olika håll avgivits i anledning av de sakkunnigas förslag i ärendet, ge uttryck åt en i stort sett enhällig opinion när det gäller själva syftet med de föreslagna åtgärderna. »Det framhålles sålunda praktiskt taget enstämmigt såsom värdefullt ur allmän beredskapssynpunkt, att landets ungdom bibringas någon insikt om de medel som stå civilbefolkningen till buds för skydd och värn mot verkningarna för dess del av det nutida, totala kriget. En allmän uppfattning är vidare att ungdomen bör sättas i stånd icke blott att passivt möta sådana påfrestningar utan att även i mån av förmåga aktivt deltaga i arbetet för den civila försvarsberedskapen i de verksamhetsformer, där de lämpligen kunna tagas i anspråk, såväl i hemmet som inom samhällliga beredskapsorganisationer. Från skilda håll ha talrika vittnesbörd om ungdomens beredvillighet att ställa sina krafter i det allmännas tjänst framkommit. Lämpligheten av att utbildning i angivna hänseende i så stor utsträckning som möjligt upptages på skolväsendets program synes icke heller satts i fråga.» Till dessa allmänna synpunkter när det gäller själva syftet för ungdomens värtjänstutbildning, som sålunda kommit till uttryck, uttalar departementschefen sin anslutning.

När det däremot gäller formerna och omfattningen av de åtgärder, som föreslagits från de sakkunniga och olika myndigheter, som yttrat sig i ärendet, har en mängd olika förslag och skiftande synpunkter framförts. I likhet med skolöverstyrelsen anser departementschefen att dessa olika förslag, i vad mån det gäller ungdomens undervisning i ämnen som lämpligen kunna anpassas till folkskolans undervisningsplan, böra komma till omprövning i den pågående skolutredningen. Det enda positiva som departementschefen anser sig för dagen kunna föreslå är ökat statligt stöd till frivillig lägerverksamhet för skolungdom, samt att läroverksungdom i åldern 15 år och därutöver beredes tillfälle till en sex dagars obligatorisk utbildning i värtjänst. Denna verksamhet bör dock, enligt propositionen, sättas igång endast i den mån lämpliga ledare kunna erhållas och övriga möjligheter äro för handen. Likaledes förutsattes att individuell befrielse från deltagande i värtjänstutbildningen kan ske där så prövas erforderligt.

Det föreliggande förslaget är sålunda starkt begränsat med hänsyn till

de sakkunnigas förslag, och det kan ifrågasättas, om det står i någon proportion till det angivna syftet och tidslägets krav på omedelbara beredskapsåtgärder även i detta avseende. De svårigheter, som mött för ett realiserande av de sakkunnigas förslag i vidare omfattning, ge förklaringen härtill. Departementschefen har emellertid ansett att åtminstone något borde göras omedelbart som ett första steg. Förslaget torde sålunda kunna betraktas som ett experiment.

Men även från denna utgångspunkt kan man ställa sig frågande inför förslaget. Från allmän beredskapssynpunkt får det värde blott för en liten del av vår ungdom, och som experiment blir det knappast utslagsgivande och vägledande för folkskolans och landsbygdens ungdom. Rent psykologiskt sett kan det också ifrågasättas, om det är lämpligt och lyckligt att början göres på ett sätt som begränsar värtjänstutbildningen till läroverksungdomen. Skall något göras på detta område, även om det gäller ett första steg och ett experiment, bör det åtminstone principiellt syfta till att gälla *hela* vår ungdom. Chefen för armén framhåller också: »För att värtjänstutbildningen skulle medföra avsett resultat, borde den principiellt omfatta alla kategorier av skolungdom, flickor som pojkar, folkskoleungdom som läroverksungdom. Alla behöva de den fysiska utbildning och härdning som värtjänsten avsåge att ge.»

Om man emellertid för närvarande anser det inte vara möjligt att genomföra en obligatorisk utbildning för all skolungdom, synes det mig som om alternativet för omedelbara, begränsade åtgärder, i stället för att avse några dagars obligatorisk utbildning för en liten grupp av ungdomen, borde syfta till att efter den *frivilliga linjen söka att komma i kontakt med bredast möjliga lager av den svenska ungdomen.*

Då i propositionen framhålles det levande intresse, som bland ungdomen finnes för denna fråga, får man antaga att detta gäller ej blott läroverkens utan även folkskolans ungdom. Detta innebär en borgen för att man även på den frivilliga vägen skall kunna komma fram till snabba och fruktbara resultat i det angivna syftet. När departementschefen vidare i detta sammanhang framhåller att »staten ej bör försumma att tillvarataga detta spontant framvuxna intresse och inrikta det så att det på bästa sätt kommer landets beredskap till godo», så förefaller mig detta bäst kunna ske efter den frivilliga linjen. Ungdomens spontana intresse kan på ett helt annat sätt mobiliseras för en sak på frivillighetens väg än på tvångets.

Med de medel, som kunna ställas till förfogande, kan man på denna väg säkerligen nå fruktbare och effektivare omedelbara resultat för vår ungdoms beredskap än om de användas för några dagars undervisning för en liten grupp av ungdomen.

Hur en sådan värtjänstutbildning av ungdomen byggd på frivillig grund kan stödjas av statsmakterna bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ange grundlinjerna med vägledning av de synpunkter, som framkommit under

utredningen och i diskussionen omkring de sakkunnigas förslag. Här kunna endast anföras några allmänna synpunkter i denna diskussion.

Ledningen och kontrollen över verksamheten bör ligga i skolmyndigheternas hand. De lokala skolmyndigheterna böra ha full frihet att ordna utbildningen med hänsyn till de olika skiftande förutsättningarna i olika orter, tillgången på lämpliga ledare och instruktörer o. s. v. Samarbete bör sökas med ideella föreningar och ungdomsorganisationer.

En form för ungdomens utbildning i det syfte det här gäller, som från alla håll uppskattas och vitsordas, är lägerverksamheten, i den mån den får en god och sakkunnig ledning. Till propositionens förslag om statligt stöd till denna verksamhet ber jag därför att få ansluta mig. I flera yttranden till sakkunnigeförslaget framhålles, att lägerverksamheten bör avse endast ungdom från städerna och de större samhällena. Då denna verksamhet synes omfattas med ett mycket stort intresse även av landsbygdens ungdom förefaller det rimligt att någon principiell gränslinje ej här uppdrages, även om det måste beaktas att lägerverksamheten har den största betydelsen för städernas ungdom.

När det gäller de ämnen utbildningen bör omfatta torde det bästa resultatet kunna nås genom koncentration omkring de viktigaste grundläggande uppgifterna i stället för att splittra verksamheten på allt för många områden. Det kan ifrågasättas om ej den beredskapsutbildning som står under skolans ledning bör begränsas till den rent civila värtjänsten och den militära överlämnas till de speciella organisationerna på detta område, skytteföreningarna, hemvärdet och dess ungdomsorganisationer. Samarbete med dessa organisationer bör äga rum och de lämpligaste övergångsformerna utexperimenteras på frivillig grund. Om utbildningen av den ungdom det här gäller huvudsakligen koncentrerade sig på lägerverksamhet och vad därtill hör av fysisk fostran och utbildning, olycksfallsvård, luft- och gasskydd, rapport- och kurirtjänst, orientering, brandskydd och sådant, ger detta ett alldeles tillräckligt program, men, kan man tillägga, ett program som, om man på allvar söker förverkliga detsamma, dock, vilket de militära myndigheterna framhålla, har sin stora grundläggande betydelse för den militära utbildningen, såväl som det ingår som ett viktigt led i den civila beredskapen och ungdomens allmänna fostran. Vad det särskilt gäller landsbygden skulle jag vilja understryka nyttan av att ungdomen får övning och utbildning i orientering, rapport- och patrulltjänst och därmed förbundna övningar i skogsbrandskydd.

När det gäller det rent ideella innehållet i en dylik verksamhet, bör det framhållas, att den ej bör ge rum åt någon militaristisk romantik och nationalistiska stämningar. Det bör väsentligen inriktas på tvenne ting, dels fostran till samhällsanda och dels till förståelsen och kärleken till naturen. Det bör göras klart för ungdomen att vad beredskapen gäller är försvaret för Sveriges frihet och fred, värnet av dess tusenåriga rättskultur.

Övningarna ute i naturen böra också ledas i den andan, att ungdomen fostras till att i naturen se något annat och mer än en terräng för träning till fysiska topprestationer. Den bör också samtidigt med den fysiska träningen få sina sinnen vakna för en djupare upplevelse av och inlevelse i naturen.

Med hänsyn till vad som sålunda anförts får jag därför föreslå,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, vad det gäller förslaget om sex dagars obligatorisk utbildning i värtjänst för läroverksungdom, måtte besluta, att de medel som begäras användas till stöd för en ungdomens utbildning till värtjänst på frivillig grund efter de riktlinjer som av Kungl. Maj:t angivas.

Stockholm den 17 april 1941.

P. L. Persson
i Undersvik.

I motionens syfte instämmer

Evald Magnusson,
Näsviken.